OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

Lainvalmisteluosasto
erityisasiantuntija Heini Färkkilä

11.11.2016

Eduskunnan puolustusvaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI PUOLUSTUSVOIMISTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA SEKÄ ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI (HE 187/2016 vp)

Eduskunnan puolustusvaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä kirjallista asiantuntijalausuntoa otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä. Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi puolustusvoimista annettuun lakiin säännökset puolustusvoimien turvaamistehtävistä.

Oikeusministeriö on antanut valmisteilla olleesta lakiehdotuksesta lausuntonsa (OM 92/43/2016) sekä lausunut aiemmin myös työryhmän selvityksestä (OM 181/43/2015). Lausunnoissaan oikeusministeriö on todennut, että perustuslaista ei aiheudu nimenomaista estettä säätää puolustusvoimien turvaamistehtävistä ja niissä käytettävistä toimivaltuuksista. Kuitenkin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen on lainsäädännössä osoitettu poliisin tehtäväksi. Lähtökohtaisesti poliisille kuuluvien tehtävien ja toimivaltuuksien osoittaminen muulle viranomaiselle on poikkeuksellista, ja tällainen menettely on lainsäädäntökäytännössä vaatinut erityisiä perusteita. Oikeusministeriö suhtautuu epäillen henkilösuojaustehtävien ja puolustusvoimien erityiskuljetusten turvaamistehtävien osoittamiseen puolustusvoimille puolustusvoimien omien alueiden ulkopuolelle. Esityksen kansainvälisessä vertailussa on osoitettu myös, että Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa esityksessä ehdotettua turvaamistehtävien ulottamista puolustusvoimien alueen ulkopuolelle ei ole omaksuttu.

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tehtävissä puolustusvoimien rooli rajautuu virka-avun antamiseen poliisille, jolloin toiminnan yleisjohto on poliisilla. Puolustusvoimien päätehtävä on maan sotilaallinen puolustaminen, ja puolustusvoimien toimivaltuuksien käytön pääasiallisena kohteena ovat siten muiden valtioiden asevoimat. Ehdotuksella annettaisiin puolus-

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

tusvoimille sellaista itsenäistä toimivaltaa, jota voidaan käyttää muuallakin kuin puolustusvoimien hallinnassa olevilla alueilla maan omia kansalaisia ja muuta siviiliväestöä vastaan. Oikeusministeriö on lausunnoissaan ehdottanut, että ratkaisua esityksessä kuvattuihin käytännön ongelmiin etsittäisiin virka-apusääntelystä ja sen kehittämismahdollisuuksista.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 18 b §:n 2 ja 3 momentin mukaan turvaamistehtävän johtaja ja asianomainen poliisiviranomainen sopivat yhteistoiminnassa tehtävään liittyvistä kysymyksistä. Lisäksi puolustusvoimat sopii yhteystoiminnassa poliisin kanssa ampuma-aseen käyttöön yleisellä paikalla liittyvistä menettelyistä. Yleisperustelujen viimeisessä kappaleessa on todettu, että *”Kohteista ja niihin sovellettavista käytännöistä säädettäisiin puolustusministeriön asetuksella, mikä selkeyttäisi toimivallan jakoa yleistoimivallan nojalla kohteita tarkastavien viranomaisten ja puolustusvoimien välillä nykyisestä.”* Oikeusministeriö muistuttaa koskien tällaisen sopimisen reunaehtoja, että viranomaisen toimivallan on aina perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan perustuttava lakiin. Lisäksi perustuslakivaliokunta rajavartiolakia koskevassa lausunnossaan ei ole pitänyt valtiosääntöoikeudellisesti asianmukaisena, että viranomaisen yksityisiin kohdistuvaa julkista valtaa sisältävä toimivalta voisi rajoitetulta osiltakaan pohjautua viranomaisten väliseen sopimukseen (PeVL 19/2005 vp).

Esityksen 1. lakiehdotuksen 18 a §:n 5 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että puolustusministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset turvamiehen erityisestä koulutuksesta ja turvaamistehtävän johtajan kelpoisuusvaatimuksista. Oikeusministeriö toteaa, että saattaa olla, että näistä olisi syytä säätää valtioneuvoston asetuksella (esim. rajavartiolaki 84 §:n 1 momentin 4 kohta tutkinnanjohtajan tehtävään määrättävältä edellytettävästä koulutuksesta).

Teknisenä yksityiskohtana todettakoon, että esityksestä puuttuvat sivunumerot.